

ХЕРМАН ХЕСЕ ВРАНАТА

Превод от немски: Люба Банкова, 1986

chitanka.info

Когато пак идвам в Баден на лечение, отдавна вече нищо не ме изненадва. Ще настъпи някога денят, когато и последното късче на Златната стена ще бъде надстроено, прекрасният лечебен парк ще се превърне във фабрична сграда — но тогава няма да ме има. Този път обаче на грозния, диагонално разположен мост към Енетбаден ме очакваше странна и възхитителна изненада. На този мост, който се намира само на няколко крачки от хотела, всеки ден за няколко минути си доставям истинско удоволствие, като храня чайките с късчета хляб. Не ги намирам по всяко време на деня, а и да ги намеря, не винаги мога да ги заговоря. Има часове, когато клечат в дълга редица върху покрива на градската минерална баня, съзерцават моста и чакат някой минувач да спре, да извади от джоба си хляб и да им го подхвърли. Младите чайки и акробатите сред тях обичат да им подхвърлят високо късчета хляб и кръжат, доколкото успяват, над главата на гощаващия ги. Можеш да ги наблюдаваш поотделно и да се погрижиш всяка от тях да получи своето; тогава си заобиколен от оглушително свистене и святкане, от виещ се и шумолящ орляк, изпълнен с живот; притиснат и ухажван стоиш сред сиво-белия крилат облак, откъдето безспирно се разнасят къси остри крясъци. Но всеки път сред тях има по-предпазливи и тромави чайки, които стоят далеч от суматохата и бавно кръжат ниско над течащите води на Лимат, където е спокойно и винаги пада по някоя троха хляб, изплъзнала се на надпреварващите се горе акробати. Има и други часове на деня, когато тук не се вижда никаква чайка. Било защото са предприели излет, учебно или всеобщо пътешествие, било защото някъде надолу по течението на Лимат има за тях особено богато угощение, но всички заедно са изчезнали. И отново има часове, когато ятото чайки наистина е тук, но не клечи по покривите, нито пък се струпва над главата на хранещия ги, а важно и възбудено лети в безпорядък и шуми плътно над водата недалеч надолу по реката. И тогава не помага нито махането с ръка, нито хвърлянето на хляб — това не ги интересува, те са заети с птичи, а може би и с човешки игри: с народно събрание, сбивания, гласоподаване, борса, кой знае с какво, и тогава не можеш и с кошници лакомства да ги отклониш от техните вълнуващи, важни дела и игри.

Когато този път тръгнах по моста, на парапета клечеше една черна птица, съвсем дребна врана, и понеже тя не отлетя при моето приближаване, аз запристъпвах към нея все по-бавно, крачка по

крачка, а тя не прояви нито страх, нито недоверие, а само внимание и любопитство. Допусна ме на разстояние половин крачка, огледа ме внимателно с живите си птичи очи и наклони настрана своята обагрена в сиво глава, сякаш искаше да каже: „Е, старче, удивляваш се, нали?“ Аз наистина се удивлявах. Тази врана беше свиквала да общува с хора; с нея можеше да се говори и вече минаха неколцина души, които я познаваха и поздравиха с думите „Здравей, Якоб!“ Аз ги поразпитах и оттогава получих немалко сведения за Якоб, но всички те донякъде се различаваха. Основният въпрос остана без отговор: къде живее птицата и как е усвоила това доверие към нас, хората. Един смяташе, че е опитомена и е собственост на някаква жена в Енетбаден. Други път казваха, че си лети свободно — където ѝ харесва, понякога влизала през отворения прозорец в някоя стая, клъввала нещо за ядене или разнищвала някоя забравена плетка. Един чужденец, явно познавач на птиците, установи, че тя спада към рядък вид врани, които, доколкото знаел, се срещали само във Фрибургските планини и живеели там сред скалите.

Оттогава почти всеки ден, понякога сам, понякога с жена си, срещах враната Якоб, поздравявах я и разговарях с нея. Веднъж жена ми носеше обувки с особени шарки върху кожата, през чиито дупки прозираше част от чорапа. Тези обувки и преди всичко тези късчета от чорапа заинтересуваха много Якоб — той се спусна на земята, взря се с искрящи очи в тях и стръвно ги закълва. Много пъти после кацаше на ръката и на рамото ми, кълвеше ме по палтото и яката, по бузата и врата, дърпаше края на шапката ми. Той обича хляб, но става ревнив и понякога истински сърдит, когато в негово присъствие го раздавам на чайките. Приема орехи, фъстъци и умело ги поема от ръката на дарителя. Но най обича да кълве, разнищва, раздробява и разрушава нещо, застъпва го с един крак, а после бързо и нетърпеливо удря с човката — някаква смачкана хартия, остатък от пура, парче картон или плат. И всичко това, чувствуваш, прави не само заради себе си, а и заради зрителите, каквито винаги събира около себе си — по няколко, а често и повече. Пред тях той подскача насам-натам по земята или по парапета на моста, радва се на наплива, пърха върху главата или раменете на някой от зрителите, спуска се отново на земята, изучава обувките ни и усърдно ги кълве. Кълването, разнищването, дърпането и разрушаването му доставят удоволствие; той го върши с дяволита

наслада, но и публиката е включена в това — тя трябва да се възхищава, да се смее, да възкликва, да се чувствува поласкана от неговите доказателства за приятелство, а след това отново да се сепва, когато той кълве чорапи, шапки и ръце.

Той ни най-малко не се страхува от чайките, които са два пъти по-големи и много по-силни от него, понякога излита високо между тях. И те не му правят нищо, защото за тях този, който почти не хапва хляб, не е конкурент, който да им разваля удоволствието, а освен това, както предполагам, и за тях той е феномен, нещо рядко, загадъчно и малко зловещо. Той е сам, не принадлежи към никакво ято, не е подчинен на никакъв обичай, нито на заповеди или закон — напуснал е ятото на враните, където е бил един от многото, и се е обърнал към човешкия род, който му се възхищава и му принася дарове, а той от своя страна служи като клоун и въжеиграч, когато това му се харесва, присмиват му се, а той все пак не може да се насити на това възхищение. Черен, дързък и самотен се откроява сред светлите чайки и пъстрите хора, единствен от своя вид, по съдба или собствена воля без ято и родина; смело и зорко стои, съзерцава движението по моста, изпитва радост от това, че само малцина минават равнодушно, че повечето се спират заради него за кратко, а често и за по-дълго, удивляват му се, блъскат си главите над него, наричат го Якоб и с нежелание решават да си тръгнат. Той не възприема хората по-сериозно, отколкото е в състояние да стори това една врана, но все пак, изглежда, не може да се лиши от тях.

Когато бяхме насаме, а това се случваше много рядко, можех да поразговарям с него на един птичи език, който като момче и юноша през дългогодишното си приятелско общуване с нашия папагал отчасти научих, отчасти измислих сам — той се състоеше от кратки мелодични поредици от тонове с гърлена звучност. Навеждах се към птицата Якоб и го заговарях на своя полуптичи език с доброжелателен тон; той отмяташе хубавата си глава, слушаше с удоволствие и си мислеше нещо свое. Но внезапно шегобиецът и лудетината отново взимаха връх в него, той се качваше на рамото ми, вкопчваше се здраво с нокти и като кълвач започваше да удря с човка по врата или по бузата ми, докато това ми омръзнеше и аз с рязко движение се освобождавах, а той се настаняваше срещу мен на парапета, развеселен и готов за нови игри. Същевременно обаче хвърляше бързи погледи към двете

страни на тротоара в очакване да спечели нови минувачи и да пожъне нови лаври. Съзнаваше добре своето положение, властта си над нас — големите тромави животни, своята неповторимост и призвание сред един чужд, недодялан род и той, въжеиграчът и артистът, се наслаждаваше много, когато около него ставаше тъмно от тълпата възхитени, трогнати или смеещи се великани. Поне при мене той бе постигнал това, че го заобичах, и когато отивах да го навестя и не го намирах, оставах разочарован и тъжен. Той ме интересуваше повече, отколкото мнозина от моите ближни. А колкото и да ценях чайките и да обичах тяхната красива, дива и енергична жизненост, когато стоях заобиколен от тяхното пърхане, те не бяха личности, бяха едно ято, множество, и дори когато при точно вглеждане можех да наблюдавам някоя от тях и да ѝ се възхищавам като на отделно същество, никога след това не я разпознавах, изплъзнеше ли се веднъж от зрителното ми поле.

Така и няма да узная къде и по какъв начин се е откъснал Якоб от ятото си и от сигурността на своята анонимност, дали сам е избрал своята изключителна, но също тъй трагична и блестяща съдба, или я е изстрадал по принуда. Последното е по-вероятно. Навярно съвсем млад, може би ранен или още без пера, е паднал от гнездото, намерили са го хора и са го взели със себе си, излекували са го и са го отгледали. Но нашето въображение невинаги се задоволява с вероятното и охотно си играе с далечното и сензационното. Така освен вероятната възможност аз си измислих още две други. Можеше да се помисли или да се пофантазира, че този Якоб е гений и отрано е зажадувал за някаква свръхнормална степен на индивидуализация и разграничаване от другите, мечтаел е за постижения, успехи и почести, каквито животът на враните и тяхното ято не познава, затова е станал аутсайдер и единак, подобно на Шилеровия юноша е напуснал редиците на дивите си братя и е заскитал сам, докато светът по някаква щастлива случайност не му е отворил оная порта към царството на красотата, изкуството, славата, за която открай време мечтаят всички млади гении.

Другата измислена от мен възможност обаче бе следната: Якоб е бил безделник, нехранимайко и палавник, което в никакъв случай не изключва неговата гениалност. Той е накарал майка си и баща си, братята, сестрите и роднините си най-сетне своето ято и дори цялото

птиче поселище да се изумяват, а понякога и да се любуват на дръзките му хрумвания и шеги, отрано е минавал за голям дявол и хитрец, ставал е нагъл и все по-нагъл, докато накрая така разгневил и настроил против себе си своите близки, съседите, ятото и птичия свят, че тържествено и с проклетие са го изхвърлили от общността и подобно на библейския козел отпущения са го прогонили в пустинята. Но преди да загине от глад, срещнал хора, преодолял природния си страх от тромавите великани, сближил се и се свързал с тях, обаял ги с ведрата си същност и своеобразие, които отдавна бил осъзнал, и така намерил своя път към града и човешкия свят като палячо, актьор, забележителност и дете чудо. Той беше станал това, което е днес: любимец на многобройна публика, ухажван чаровник преди всичко за по-старите дами и господата, приятел на човека и едновременно презираещ човека, артист на сцената, произнасящ своя монолог, пратеник на един чужд свят, непознат на тромавите великани, клоун за едни, мрачно предупреждение за други, посрещан със смях и ръкопляскания, любов, възхищение и съчувствие, зрелище за всички, проблем за мислещите.

Ние, мислещите — защото без съмнение освен мен има още мнозина други, — насочваме своите мисли и предположения, своята жажда за знания и фантазиране не само към загадъчния произход и минало на Якоб. Неговият така вълнуващ въображението вид ни принуждава да посветим някои разсъждения и на бъдещето му. Правим това с нежелание и с чувство за съпротива и тъга; защото предполагаемият и вероятен край на нашия любимец ще бъде мъчителен. Колкото и да желаем да си представим една естествена и спокойна смърт, да речем, в топлата стая и под грижите на онази легендарна жена от Енетбаден, чиято „собственост“ той бил, всички изгледи говорят против това. Едно животно, избягало от свободата и дивото съществуване, от закътаността на общност и род, попаднало сред хората на цивилизацията, колкото и умело да се пригоди към чуждия свят, колкото и гениално да долови всички предимства на изключителното си положение, все пак това положение крие толкова безбройни опасности, че то едва ли ще им убегне. Човек изтръпва, ако започне да си въобразява тези ужасни опасности — от електрическият ток до затварянето в стая с котка или куче, или пък залавянето и измъчването от жестоки момчета.

Има разкази за народи от дълбока древност, които всяка година си избирали или си определяли чрез жребий цар. И ето че някой красив, безименен и беден младеж, може би роб, изведнъж надявал пищните одежди и го провъзгласявали за цар. Палатът или разкошната шатра на негово величество го приемали, отзивчива прислуга, красиви момичета, кухня, изба, дворцова конюшня и оркестър, цялата приказка за царство, власт, богатство и разкош ставала действителност за избраника. Така новият владетел преживявал празнични дни, седмици, месеци, докато изминавала една година. Тогава го връзвали, завеждали го на лобното място и го съсичали.

За тази история, която бях прочел преди десетилетия и чиято достоверност нито имах възможност, нито пък желание да проверя, за тази блестяща и жестока, приказно красива и натезжала от смърт история се сецах понякога, когато съзерцавах как Якоб кълве фъстъци от ръцете на дамите, с удар на човката смъмря някое прекалено непохватно дете, заинтересувано и малко надменно слуша моето папагалско бръщолевене или пред цяла зала очаровани зрители разкъсва хартиена топка, като я задържа с ноктите на единия си крак, докато своенравната му глава и настръхналите сиви пера върху нея сякаш изразяваха едновременно гняв и удоволствие.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.